

Natuur in Midden-West-Vlaanderen: landschap is een basisrecht

Midden-West-Vlaanderen veranderde de laatste halve eeuw drastisch door de West-Vlaamse naarstigheid. Het ontplooiën, transformeren en onderhouden van economische activiteiten heeft een enorme impact gehad. Deze economische ijver uit zich nadrukkelijk in het (voormalige) landschap in de vorm van een regionale concentratie aan grote agro-industriële bedrijfsgebouwen, intensieve land- en tuinbouwbedrijven voor diepvriesgroente- en vleesproductie en allerlei nieuwe economische activiteiten in verlaten landbouwbedrijfsgebouwen en verspreid in de open ruimte.

Als het landschap de onderneming wordt

In het hart van West-Vlaanderen is stilstaan achteruitgaan en vooruitgang uitbreiden, aanbouwen, ontwikkelen of kortweg: bouwen! Bedrijven gestart als landbouw-, veevoederbedrijf, of kleine verwerker groeiden uit tot mastodonten. Nieuwe bedrijven settelden zich in het open ruimtegebied zonder veel tegenstand. Om de dorpskernen te ontlasten van toenemende transport, worden omleidingswegen aangelegd, die weer kansen bieden voor nieuwe vestigingen. Ondertussen worden zonevreemde bedrijven gedoogd of geregulariseerd. Uitbreiden van woonontwikkelingen, infrastructuur en industrieterreinen wordt nog altijd gezien als een vorm van economische en maatschappelijke vooruitgang. En economisch doet de regio het best goed. Bouwen vereist onvermijdelijk het innemen van open ruimte, van landbouw- en natuurgebied, van groen en water. Daarbij wordt meestal het adagium 'vrijheid van ontwikkeling' vooropgesteld, ongeacht het onderliggende landschap.

Het serrecomplex aan de Bourgognepolder in Eernegem is daar een voorbeeld van: de vergunning werd geschorst, omdat de serres in landschappelijk waardevol agrarisch gebied en pal naast een beschermd vogelgebied niet ideaal zijn, maar de activiteiten liepen gewoon door. De agro-industriële en andere grote bedrijfs' dozen' vertonen vormelijk weinig tot geen binding met het landschap. Ze verstoren visueel en botsen met de laatste natuurwaarden in het landschap. Hoe internationaler de bedrijven worden op het vlak van in- en uitvoer van verse en diepvriesgroenten, hoe minder ook de functionele binding met het landschap. Wat rest is een louter economische verbinding: de lokale tewerkstelling. En zelfs dat is relatief. Uiteindelijk wordt het landschap zo gewijzigd dat eender welke activiteit op eender welke plek mogelijk en het landschap een anoniem substraat is.

Geen landschapsbeleid

Het landschapsbeleid is versnipperd. Elke overheid heeft een andere benadering van het landschap, afhankelijk van de electorale en regionale context. Daarnaast hebben ook administraties elk een andere benadering en strijdt elke middenveldgroep voor eigen punten. Het dichtst bij een holistische landschapsvisie komt de sector erfgoed, maar die gaat enkel over de meest historische landschappen, terwijl in de Europese Landschapsconventie heel duidelijk stelt dat we ook naar de 'degraded landscapes' moeten kijken. Midden-West-Vlaanderen dus.

De Nederlandse drielagenbenadering onderzoekt en ontwerpt het landschap als een integratie van de ondergrond bodem, reliëf en water), verbindende infrastructuurnetwerken en ruimte-inname voor menselijke activiteiten. Milieu- en natuurorganisaties willen hier nog het ecosysteem aan toevoegen: alles hangt samen. Het watersysteem (en de waterstand) zorgt voor het bevoeien van de akkers en natuur. Die zorgen voor het vastleggen van koolstof en luchtkwaliteit, bijvoorbeeld. Ecosysteemdiensten gaan van bestuiving over bodemopbouw, klimaatadaptatie, koolstofopslag, recreatie, tot waterdiensten aan de landbouw, ... maar het vergeet de intrinsieke waarde van de biodiversiteit. Ook natuurlijke systemen hebben rechten op ontwikkeling.

Vertaald naar het Midden-West-Vlaamse landschap is de (beleids)aandacht in de eerste plaats naar de menselijke activiteiten gegaan: de oprichting van constructies en gebouwen voor de talrijke economische activiteiten in de regio. Op de tweede plaats staat de netwerkenlaag (auto-, trein- en waterwegen). De derde laag, de gedurende duizenden jaren gegroeide ondergrondlaag, is vrijwel over het hoofd gezien. Het ecosysteem al helemaal.

Vergunningen herdefiniëren het landschap

Een vergunning is de toelating om een ingreep te doen in het landschap met al haar functies, waarbij de overheid, als behartiger van het algemeen belang, erover waakt dat de sociaal-economische dimensie in evenwicht blijft met de omgevingsfactoren en beschermingslagen. Niet voor alles is een vergunning nodig: kleine veranderingen bijvoorbeeld. Een aangebrachte verandering kan ook geregulariseerd worden, wat dan ook regelmatig gebeurt. Een illegaal bouwsel kan in regularisatiefase worden geweigerd, maar blijven staan, omdat er geen bevel tot afbraak komt. Elke vergunning kan een kleine of grote wonde aanbrengen in het landschap. 'De dood der duizend sneden' is de opeenstapeling van de wonden in het landschap, waarbij het landschap stilaan verwordt tot het bijna steriele productielandschap dat we kennen in Midden-West-Vlaanderen.

Stilaan verandert ook de interpretatie van dat landschap. De generatie die het kleinschalige landschap nog heeft gekend, is stilaan pensioengerechtigd of ouder. De volgende generatie leefde al tijdens de aftakeling en de nieuwe generatie heeft nooit anders geweten. Deze shifting baselines maken dat de nood aan een divers, gelaagd landschap, alvast op subjectief niveau, minder dringend wordt gevoeld.

Dat resulteert dan weer in beleidsprogramma's zoals de Landschappelijke Integratie van Bedrijfsgebouwen in landelijk gebied, gelanceerd in 2023. Nieuwe bedrijfsgebouwen dienen zich volgens provinciale 'eisen' met streekeigen groen 'te integreren' in het landschap, dat voor Midden-West-Vlaanderen al neigend naar een kaal productielandschap: enkele accentbomen/-struiken zijn voldoende.

Daarnaast vertrekt het programma van een bijna totale vergunbaarheid, (waarbij ook megastallen in Landschappelijk Waardevol Agrarisch Gebied, zoals bocagelandschappen, worden vergund.) en wordt de vergunning niet beschouwd als een ingreep in het landschap, die landschapsherstel vereist. In dat geval zou integratie vanuit nood aan biodiversiteit, erfgoed, stikstofcaptatie e.a. moeten worden bekeken.

Recht op landschap!

Ook de Midden-West-Vlaming heeft recht op landschap, op een goed functionerend ecosysteem, mooie vergezichten, de band met de geschiedenis, maar ook met de toekomst. De kleinere, eerder veilige projecten die nu doorgaan, bijvoorbeeld het inkleden van een aantal toeristische trekpleisters, of provinciale domeinen, doen vooral dromen van wat zou kunnen zijn.

Brugsesteenweg in Roeselare

Momenteel wordt het landschap – dat de gemeenschap toebehoort – sterk geprivatiseerd. Ook de functies van het landschap worden toebedeeld aan de private belangen. Dat moet anders.

Het Hart van West-Vlaanderen heeft nood aan een grondige landschapsanalyse waarbij horizontaal gedragen initiatieven abiotische, biotische en menselijke factoren met elkaar verzoenen met zicht op noden voor klimaatmitigatie en –adaptatie (en biodiversiteit). Dat heet landschapsecologie. Valérie Dewaelheyns (2014) pleit er daarom voor om de ‘dood der duizend sneden’ om te zetten in kleine ingrepen die elk werken aan een groter geheel van wederopbouw van het landschap. Wanneer aan die kleine ingrepen in het landschap ook positieve ontwikkelingen worden gekoppeld, zou het positieve effect voor het hele landschap veel groter kunnen zijn. De meest impactrijke, positieve ontwikkelingen inschatten, vergt echter maatwerk en is niet gebaat bij generieke regelgeving, wel bij een brede en toekomstbestendige visie op het landschap. En vergt overleg, waarbij alle actoren/ lagen in het landschap het juiste belang hebben.

Landschapsraden

De basis van de natuurherstelwet, een ecologisch goed functionerend landschap, is de basis voor een klimaatbestendige toekomst. Herstel van het natuurlijke kader waarbinnen de mens zijn activiteiten kan ontplooiën, vloeit voort uit landschapsecologie. Dit moet ook de basis zijn waarop een landschapsraad kan werken.

Binnen de landschapsraad worden, per landschapstypologie, subvisies besproken, zoals er momenteel waterlandschappen of landschapsparken zijn, maar ook visies op het al dan niet vergunnen van bepaalde installaties, de milieugebruiksruimte die bepalend moet zijn voor het vergunnen van extra emissies, de draagkracht van een erfgoedlandschap en -sites, het herstel van het watersysteem, het behalen van de natuurdoelen, ecologisch beekbeheer, ... Alles komt samen in het landschap. En vanuit het landschap moet het hogere beleid vorm krijgen.

In deze raad zitten kennisinstellingen, de overheden, het middenveld, het bedrijfsleven en geïnteresseerde burgers. Uiteraard zijn natuur-, klimaat- en milieuverenigingen, net als boerenorganisaties en andere belanghebbenden: een absolute voorwaarde voor het welslagen van deze raden. Net als transparantie en het delen van het doel ‘landschapswederopbouw’.

En gezien het thema iedereen aanbelangt, is het voor Natuurpunt, maar ook voor andere organisaties, een kans om nieuwe mensen aan te trekken om deze raden, maar ook de inclusieve visie op het landschap mee vorm te geven.

Natuurpunt doet een eerste aanzet met de natuurstreefbeelden

Met de toekomstbeelden heeft Natuurpunt Vlaanderen vormgegeven vanuit een natuurperspectief.

“In een samenleving in harmonie met de natuur leven we niet los van, tussen of naast de natuur, maar in en met de natuur. In alles wat we doen. We zien de natuur als bondgenoot, in plaats van als vijand en werken voor het aanpakken van de uitdagingen zoveel mogelijk met ‘nature-based solutions’ (NBS). Dat zijn op natuur gebaseerde innovaties, die kostenefficiënte en veerkrachtige oplossingen bieden voor diverse uitdagingen én positieve effecten hebben op het sociale welzijn en de economische ontwikkeling.”

Natuurpunt Midden-West-Vlaanderen zet daarom ook in op nieuwe vrijwilligers, die mee aan het landschap willen werken. Interesse? Contacteer peter.lemmens@natuurpunt.be

---

Tekst: Bart Vanwildemeersch

20 jaar gebiedsgerichte werking West-Vlaanderen:

www.kenniswest.be/file/publication/46535/46534/20_jaar_Gebiedsgerichte_Werking_in_West-Vlaanderen.pdf?v=3

Visie op agrovoedingslandschap:

www.westvlaamsehart.be/uploads/8/2/1/0/8210596/brochure_t4f_agrovoeding_en_omgevingskwaliteit.pdf

Levenskrachtig platteland:

www.omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Ppt_Hans%20leinfelder.pdf

Natuur in het hart:

www.natuurpunt.be/sites/default/files/documents/natuur_in_het_hart_-_vlaanderen_in_2050_0.pdf

Opinies:

- <https://www.landschap.nl/wp-content/uploads/2018-3OpPad.pdf>
- <https://www.landschap.nl/wp-content/uploads/WillemFerwerda-Bodem-08-16.pdf>
- <https://vlaamsbouwmeester.be/nl/opinie/het-landschap-als-meester>